

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ULUS MEYDANI

Sebahat AÇIKSÖZ* Renan ATATURAY* Gül GÜNEŐ* Alper ÇABUK*

Tarih öncesi devirlerden itibaren, Ankara Anadolu'nun en eski kentlerinden biridir. İpek Yolu üzerinde bulunan Ankara, sosyo-ekonomik ve politik nedenlerle iniŐli-çıkıŐlı bir gelişim süreci geçirmiŐtir. Örneğın, 16.yy'da sof üretimi ve ticaretinin artması ile kent canlılık kazanırken, 19.yy ortalarında sof ticaretinin giderek yok olması, yangın, kuraklık gibi olumsuz nedenlere bağlı olarak kent gerilemiŐtir. 1892 yılında, Ankara'yı İstanbul'a bağlayan demiryolunun yapılması, o zamana kadar durağan bir yapı gösteren kentteki mekansal gelişme yönlerini harekete geçirmiŐtir. Konut gelişimini batıya, bugünkü Ulus Meydanı'na yöneltmiŐtir.

O dönemde Ulus Meydanı, o zamanki adıyla Taşhan Meydanı, kent giriŐi özelliği taşıyan toprak bir meydancıktır. Meydan'a adını veren ve aynı zamanda kimliğini belirleyen Taşhan binası, 19.yy'ın ilk yarısında yapılmıŐtır. 1917 yılındaki yangından sonra, Ankara'da kentsel imajı kale dıŐında etkileyen tek gösteriŐli yapı olmuştur. Taşhan, zaman içinde farklı işlevlere hizmet etmiŐtir. Bir zamanlar yabancı tüccarların, Alman demiryolu mühendis ve teknisyenlerinin dikkatini çekmek üzere duvarına kocaman bir "Hotel Angora" tabelası asılırken; Kurtuluş SavaŐı günlerinde, önce mebuslar için

---

* : AraŐ.Gör., A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü-Ankara

barınak, daha sonra ise cepheden gelen yaralılar için hastane görevi üstlenmiştir. Günümüzde ise, Taşhan'ın yerinde Sümerbank binası yer almaktadır.

1923 yılında Ankara'nın başkent olması ve Cumhuriyet'in ilanı ile Taşhan Meydanı ve çevresi yeni işlevler yüklenerek, hükümetin merkezi olmuştur. Böylece kente bürokratların, büyükelçilerin ve aydınların gelişi, Meydan'a sosyal yönden önemli bir kimlik kazandırmıştır. Meydan'da yer alan en önemli sosyal mekanlar; İstanbul Pastanesi, Şölen Lokantası, Fresko Bar, Karpıç Lokantası, Anadolu Kulübü ve Ankara Palas'tır.

Anadolu Kulübü-Karpıç-Ankara Palas üçgeni, başta Mustafa Kemal olmak üzere, tüm politik ve bürokratik kadroların çok sık bir araya geldikleri mekanları oluşturmuştur. Yabancı Büyükelçiliklerin İstanbul'dan Ankara'ya taşınmasıyla, Karpıç'ın müdavimlerine geniş bir diplomatlar kadrosu da eklenmiştir. "National Geographic" adlı ünlü derginin belirttiği gibi Karpıç, "...adeta gayr-i resmi Dışişleri Bakanlığı" görünümünü almıştır (İlkin 1994).

Bütün bu gelişmelere bağlı olarak Taşhan Meydanı, önce "Hakimiyet-i Milliye", daha sonra da "Ulus Meydanı" adını almış ve 1926 yılında rejim karşıtlarının idamlarına sahne olmuştur.

1927 yılında, Heinrich Krippel tarafından yapılan, Türk Milletinin Kurtuluş mücadelesini simgeleyen "Cumhuriyet Anıtı" (Bazı kaynaklarda bu anıt, "Yeni Gün" ya da "Zafer Anıtı" adıyla geçmektedir) Ulus Meydanı'na gerçek kimliğini kazandırmıştır. Anıt, Meydan'ın genişletilmesi sırasında Sümerbank binası önündeki yerinden alınıp, bugünkü yerine taşınmıştır. Halen anıt çevresi, milli bayramlarda tören alanı, diğer günlerde de önemli bir toplanma merkezidir.

Ulus Meydanı'nın zaman içinde gelişmesinde en önemli etken, 1928 yılında kabul edilen Jansen Planı olmuştur. Jansen tarafından hazırlanan imar planı, gelişme alanlarının çoğunluğunu güneye öngörmüş ve kuzey-güney doğrultusunda eski kent (Ulus Meydanı) ile Çankaya'yı bağlayan bir ana aks (Atatürk Bulvarı) günümüz Ankarası'nın ana hatlarını belirlemiştir. Ulus'tan Yenışehir'e doğru uzanan Atatürk Bulvarı, genişliği, orta refüjü ve akasya ağaçları ile açık-yeşil alan sistemi açısından çağdaş bir kent yaratmayı amaçlamıştır.

Gelişen Ankara'nın artan ihtiyaçları doğrultusunda, Ulus Meydanı ve Atatürk Bulvarı yeniden şekillenmiştir. Ulus Meydanı'nda Cumhuriyet öncesi döneme ait "Millet Bahçesi", önce barakamsı dükkanlarla doldurulmuş, daha sonra da "Ulus Çevresini Düzenleme" adı altında yarışma yoluyla bugünkü 100. Yıl Çarşısı'na dönüştürülmüştür (Ateş 1985).

Böylece, gelecek kuşaklara Cumhuriyet öncesi dönemden sunulabilecek kentsel anlamdaki tek yeşil parça da yok edilerek, Meydan yoğun yapılaşma ile karşı karşıya bırakılmıştır. Buna karşın, Ulus Meydanı'nı Yenışehir'e bağlayan aks üzerinde yer alan Gençlik Parkı, açık-yeşil alan sisteminin önemli bir parçası olarak kente kazandırılmıştır.

Ulus Meydanı ile başlayan eski kent, 1926 yılına kadar Sıhhiye Köprüsü'nde son bulmaktadır; bu dönemden sonra Çankaya'ya doğru yönelen gelişmeler, Ulus Meydanı'nın Ankara kentine hizmet eden tek Meydan olma özelliğini yitirmesine ve Kızılay Meydanı gibi yeni merkezlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yeni merkezlerin oluşmasında en önemli etken, Ulus Meydanı çevresinde yer alan Meclis Binası, Bakanlıklar gibi idari yapıların Yenışehir'e taşınması ve Büyükelçilik binalarına da Çankaya'da yer verilmiş olmasıdır.

Taşhan'dan günümüze Ulus Meydanı'nda, yapıların yükselmesi ve Bulvar'ın genişletilmesi gibi nedenlerle mekansal yönden büyük değişimler yaşanmıştır. Bunun sonucunda Meydan ve ona kimlik kazandıran Cumhuriyet Anıtı, ölçek kaybına uğrayarak algısal önemini yitirmiştir.

Geçmişten günümüze kadar gelebilen mekanların gelecek kuşaklara aktarılması, o mekanı temsil eden objelerin korunması ve anlamlarını en iyi şekilde vurgulayabilecek planlamaların yapılması ile mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

ATEŞ, T., 1985. Ankara Kenti Yeşil Alan Sisteminin Planlanmasında Mogan Gölü-Akköprü arasındaki Göl-Akarsu Sistemi Çevresine İlişkin Potansiyel Ağırlığın Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı ABD, Doktora tezi (Basılmamış), Ankara.

ATEŞ, T., 1989. Fotoğraflarla Eski Ankara. Mimarlık Dergisi, 89/5, Mimarlar Odası Yayını, Ankara.

ALTINDAĞ BELEDİYESİ, 1987. Ankara Kalesi Koruma, Geliştirme, İmar Planı Projesi. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Gen. Md. ve Altındağ Belediyesi ortak yayını, Ankara.

ILKIN, S.,1994. Karpiç Lokantası. Ankara Dergisi, Cilt 2, sayı 6, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara.

KENT-KOOP, 1979. Başkent Söyleşileri. Kent-Koop Yayınları No:97, Ankara.

MİLLİYET, 1975. 50 Yıllık Yaşantımız:1923-1933. Milliyet Yayınları, Cilt:1, Milliyet Ofset Tesisleri.

ÖZSEZGİN, K., 1991. Başkent ve Anıt-Heykeller. 2000'li Yıllar için Ankara Kentinin Açık ve Yeşil Alan Sistemi Ne Olmalıdır, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 91/2, Ankara.